

LEVI-STROS U RAJSKOM VRTU

edmund lič

(Preispitivanje nekih novih tendencija u proučavanju mita)

Oduvek je proučavanje mita zauzimalo centralno mesto u antropološkim istraživanjima, ali su se stanovišta antropologa međusobno umnogome razlikovala, i to kako u pogledu definisanja osnovnih pojmoveva, tako i u interpretaciji samih mitova. U tom smislu, shvatanja najpoznatijih naučnika, koja su se javila tokom poslednjih osamdeset godina, mogu se podeliti u dve grupe. Prvo, postoji grupa autora koje možemo nazvati SIMBOLISTI — među koje možemo ubrojiti Džemsa Frejzera, Sigmunda Frejzera i Ernsta Kasirera u njegovoj ranijoj fazi — koji smatraju da se elementi mita mogu shvatiti kao simboli međusobno povezani u iracionalnu priču, pre nego u bajke ili snove. Ovi autori tvrde da »svrha« ili »značenje« mita može biti dvojako: (1) mit objašnjava »neobjašnivo«, npr. poreklo sveta, poreklo smrti; (2) mit je vrsta magije reči koja predstavlja zamenu sirovih činjenica realnog sveta pomoću manipulisanja simboličnim predstavama tih istih činjenica.

Ono što je zajedničko svim simbolistima je da se mit može razumeti kao »stvar sama za sebe«, bez ikakvog direktnog odnosa s društvenim kontekstom u kome je ispričan; značenje može biti otvoreno razmatranjem samih reči.

Druga grupa autora su FUNKCIONALISTI, među koje ubrajaju Emila Dirkema i njegove sledbenike, Džejn Harison, B. Malinovskog i Kasirera u njegovoj kasnijoj fazi. Za funkcionaliste je ključno ukazivanje na blisku i direktnu povezanost mita i društvene akcije; mit i njemu pridruženi rituali tretiraju se kao dva aspekta iste celine.

Najeksplicitniju formulaciju ove doktrine izneo je Malinovski u poznatom eseju *Mit u primitivnoj psihologiji* (1926). Mit omogućava »pravno uspostavljanje« ili opravdavanje činjenica u aktuelnoj društvenoj situaciji. Na primer, u Trobrijanskom mitu o izlaženju iz zemlje (mit o postanku sveta — prim. prev.) zabeleženo je da brat i sestra, koji kasnije postaju osnivači matrilinearnih pod-klanova, izlaze iz rupa u zemlji čiji su položaj tradicijom veoma precizno određeni. Svaka »jama predaka« locirana je na teritoriji koja se smatra naslednjim vlasništvom članova pod-klana, čiji su preci izašli baš iz te rupe. Tako stoji u priči. Shvaćena izolovano, ona izgleda besmislena, ali izgleda kao da »ima smisla« onda kada se postavi u dati socijalni kontekst. Unutar Trobrijanskih ideja, ovaj mit ima snagu legalnog prethodnika zakonskih ugovora.

Kako ističe Levi-Stros: »Ova teorija uzima da su mit i ritual homologni ... da mit i ritual reprodukuju jedno drugo, da je s jedne strane u pitanju nivo akcije, a s druge nivo ideja.« (Lévi-Strauss, 1956, 289.)

Neizbežan zaključak koji sledi iz ovih funkcionalističkih teza je da se mit može isključivo proučavati u socijalnom kontekstu. Ukoliko je razdvojen od odgovarajućeg rituala, ne može imati nikakvo značenje. Mit nikada nije »stvar sama za sebe«.

Britanski antropolozi, moje generacije, vaspitani su tako da veruju u to da je Malinovski bio u pravu. Moguća je modifikacija detalja ove početne teorije, ali je suština njene dokazanosti van svake sumnje.

Jedna posledica prihvatanja funkcionalističkih teza sastoji se u tome da su profesionalni antropolozi počeli da zanemaruju zbirke »literarnih mitova« koje postoje u etnografskim bibliotekama i svete spise elaboriranih religija. Ovi mitovi, u formi u kakvoj ih danas imamo, jasno su »razdvojeni od svog ritualnog konteksta«, i odatle, ukoliko se prihvati funkcionalistička dogma, prestaju da interesuju naučnike.

Ista ova linija zaključivanja eliminiše iz ozbiljne akademske diskusije celokupno Frejzerovo delo, kao i radove drugih pripadnika frejzerovskog »komparativnog metoda«. Mnoga poređenja na koja nas upozorava Frejzer veoma su lako uočljiva, jer je on zaista konstantno ignorisao kontekst podataka koje koristi. Međutim, stvar funkcionalističke dogme je da MORAMO ignorisati i sve implikacije koje nastaju iz njegovog postupka.

U brojnim raspravama tokom poslednje četiri godine, Levi-Stros je sasvim eksplicitno pobijao funkcionalističke teze (ključna dokumentacija je u redu iz 1955. godine) u korist revidiranog oblika »simboličke« analize, koju naziva strukturalnom. Levi-Stros odbija postojanje bilo kakve uzročne veze na osnovu koje bi mit otvoreno potvrđivao formalizovanje društvene akcije u vice versa. On dozvoljava da mitovi i rituali, koji postoje u istoj kulturnoj okolini, mogu, u velikoj meri, imati zajedničku strukturu. Odatle proizilazi da, ako se element mita ili elementi njemu pridruženog rituala tretiraju kao logički stavovi, mit i ritual mogu »govoriti isto«. Ipak, mit i ritual su nezavisni i mogu se odvojeno proučavati.

Prema Levi-Strosu, najbolji metod ustanovljavanja značenja nekog mita sastoji se u spajanju svih varijantnih oblika datog mita, u kojima je zabeležen, bez obzira na vrstu podataka ili izvora. Ono što se traži je fundamentalna suština mita i ona je stvar logičke strukture koja postoji u svim raznolikostima forme kojom se mitska priča ovekovečeju. Poređenjem različitih verzija jednog kompleksa mitova otkriće se zajednička strukturalna veza, tj. zajednička struktura koja daje stvarno »značenje«, kao i važnost, onome ko priča mit.

Ako prihvatimo ovo gledište, proizlazi, uprkos onome što Malinovskom izgleda da je pokazano, da je socijalni antropolog upravo pozvan da proučava mit kao »stvar sama za sebe«, bez detaljnog razmatranja socijalnog ili ritualnog konteksta. Ja lično ne mogu ni od koga da tražim da izostavi kritičko rasuđivanje o izloženom. Levi-Strosove teze imaju mnoge slabosti, a neke izgledaju pre demagogija nego ukazivanje na stvarne slabosti funkcionalizma. Ipak, on je ukazao na samu srž problema. On je ponovo pokrenuo pitanje za koje smo počeli da mislimo da izgleda savršeno rešeno. Mi ne moramo, naravno, privatiti Levi-Strosovo gledište u svim pojedinostima, ali je sada sasvim jasno da je razumevanje mita ponovo postalo otvoreno pitanje.

Svoju novu teoriju sam Sevi-Stros karakteriše kao teoriju koju je izuzetno teško podvrići testiranju. To rezultira tima da on ističe komparaciju prema kojoj su simbolički elementi u mitu analogni raznobojnom šljunku. »Značenje« tih elemenata nije moguće otkriti nikakvom pravolinjskom tehnikom intuicije ili verbalne interpretacije. Sve što se može učiniti je da se uoči na koji način je »šljunak« grupisan u obrasce. U principu, formiranje obrazaca (ili struktura) simbola u međusobnoj relaciji je stvar statistike. Levi-Stros tvrdi da bi kompletna primena ovoga metoda zahtevala upotrebu bušenih kartica i kompjutera (Lévi-Strauss, 1955). Ovakva vrsta intelektualnog postupka, za koju se zalaže Levi-Stros, buduće sumnje dokle god većina nas antropologa živi u iluziji da mit dobija značenje pravolinjskim načinom analize. Zbog toga mogu predložiti da se tome posveti ozbiljna pažnja.

Ako se usvoji Levi-Strosovo gledište, najvažnija stvar je da mit pribavlja »logički« model sa značenjima kojima ljudski um može odagnati neželjene suprotnosti, kao što, na primer, ljudska bića ne mogu uživati u životu bez stvari o pačeničkoj smrti, ili kao što su pravila zabrane rodoskrnavljenja (koja određuju da se ispravni seksualni odnosi mogu odvijati samo između članova različitih srodičkih grupa) u suprotnosti s doktrinom o jednolinijskom poreklu. Funkcija mita je da »posreduje« ovakve kontradikcije, da ih učini manje konačnim i više prihvatljivim. Ovaj cilj se ne postiže izolovanim mitovima, već čitavim korpusima mitova, koji su po nečemu međusobno slični, a po nečem drugom međusobno različiti, tako da svi zajedno nastoje da zamagle oštricu realnih (ali nepoželjnih) razdvajanja kategorija.

Između ostalih primera kojima Levi-Stros ilustruje svoje teze, navodimo sledeće:

(1) On ističe da analiza određenih mitova Pueblo indijanaca pokazuje kako se centralni problem koji korpus mitova nastoji da reši sastoji u opoziciji između života i smrti. U mitovima pronalazimo razdvajanje kategorija u tri grupe: agrikultura, lov i rat. Agrikultura znači ljudima sredstvo za obezbeđenje egzistencije, ali životinjama donosi smrt. Prema tome, to je posredujuća »srednja« kategorija.

U drugoj verziji mita iz istog mitskog korpusa javlja se drugo razdvajanje kategorija u tri grupe: biljožderi, lešinari i grabljivci. Biljožderi su vegetarijanci i nemaju potrebe da ubijaju radi održanja. Druge dve vrste životinja su mesožderi, ali ih razlikuje to što lešinari nemaju potrebe da ubijaju radi jela. Kada se to sve sabere, tvrdi Levi-Stros, ovaj niz simboličkih obrazaca stvara model koji potvrđuje (ili izgleda da potvrđuje) da, posle svega, život i smrt nisu baš sasvim sigurno lice u naličje novčića i da smrt nije neizbežna posledica života (Lévi-Strauss, 1955).

(2) Levi-Stros nam navodi još mnogo primera. Tako, on, veoma neočekivano, ističe da se centralni problem na koji se mit o Edipu odnosi sastoji iz pitanja autohtonog porekla čoveka. Na samom početku stvoreni je čovek, ali se već tu postavlja pitanje ko je, zapravo, stvoren. Da li su to bili muškarac i žena iste vrste. Ako je tako, onda egzistencija celokupnog ljudskog roda počiva na incestu i svi mi smo rođeni u tom grehu. Druga mogućnost je da se odigralo dvostruko postanje: čoveka i žene koji su pripadali različitim vrstama. U tom slučaju postavlja se pitanje šta su te dve vrste koje imaju različito poreklo i kako možemo tvrditi da pripadamo jednoj, a ne drugoj lozi.

Ako poznajete mit o Edipu, onda se možda iščuđavate šta se to s njim zbiva. Ja ne tvrdim da je lako pratiti ovaj primer.

U tome može pomoći shema br. 1. Levi-Stros tvrdi da mit ima logičku formu koja

P Jokasta	Q Edip
Laj R	/Edip Q

Anomalo hermafrodisko čudovište
Sfinga/Edip
X Q
Edip (Q) je »hrom«, »nakazan«, »nedovršen«

P / Q = incest

ali P+R / Q+Q=X / Q= ispravno ubistvo

R / Q = oceubistvo

Shema br. 1

odgovara jednačini a:b c:d (1955, 55—56). Tema incesta (precenjivanja krvnog srodstva) je uravnotežavajuća u odnosu na temu oceubistva i bratoubistva, i to tačno odgovara uravnotežavanju veoma ambivalentnih likova Sfinge i Edipa, koji su, zasebno posmatrani, i nedovršeni i nakazni. Za lik Sfinge se može reći da je u izvesnom smislu »proguta« dva roditeljska lika, Jokastu i Laja. Zvanični Edipov zadatak je uništenje Sfinge. On taj zadatak ispunjava dvostrukim grehom — incestom s Jokastom i ubistvom Laja. U stvari, Edip i nije ubio Sfingu. Sfinga koja je prvo bila ženskog pola, izvršila je samoubistvo kao i Jokasta. Uzrok Sfinginog samoubistva je bio Edipov tačan odgovor na postavljeni zagonetku. U suštini, njegov odgovor je glasio: »sin preraста u oca i zamjenjuje ga« (Lévi-Strauss, 1958, 258). Prema ovoj analizi, mit se koncentriše na problem patri-linearnog srodstva; na zahtev da se očevi jednostano reprodukuju bez učešća žena. Ma kako bilo, ta nemogućnost je u mitu »prevladana« posredstvom antiteze muških i ženskih roditelja u ambivalentni lik kao što je Sfinga.

U svojoj interpretaciji mitova, Levi-Stros je donekle slobodan, ali sam i ja bio sloboden u svojoj interpretaciji Levi-Strosa. Stoga, za svako dalje obaveštenje i osvetljavanje iznesenog moram uputiti čitaoca da pročita izvorne radove samog Levi-Strosa. Sa svoje strane pronalazim da je celokupna analiza izuzetno interesantna. Mislim da je Levi-Stros u srži same stvari. Mi smo, stoga, obavezni da sve te hipoteze ispitujemo u svim njihovim značenjima, dok pitanje upotrebe matematičkih mašina zavisi od našeg ličnog raspoloženja prema toj vrsti posla.

Imajući na umu sve što sam do sada izneo, odlučio sam da bacim nov pogled na postanje, i to na postanje kako je zabeleženo u Starom zavetu, u Prvoj knjizi Mojsijevoj, koja se još zove i postanje. Kako će se pokazati različite teorije o mitu, koje sam pomenuo, u momentu kada se podvrgnu testiranju suočavanjem s osnovnim mitom našeg društva?

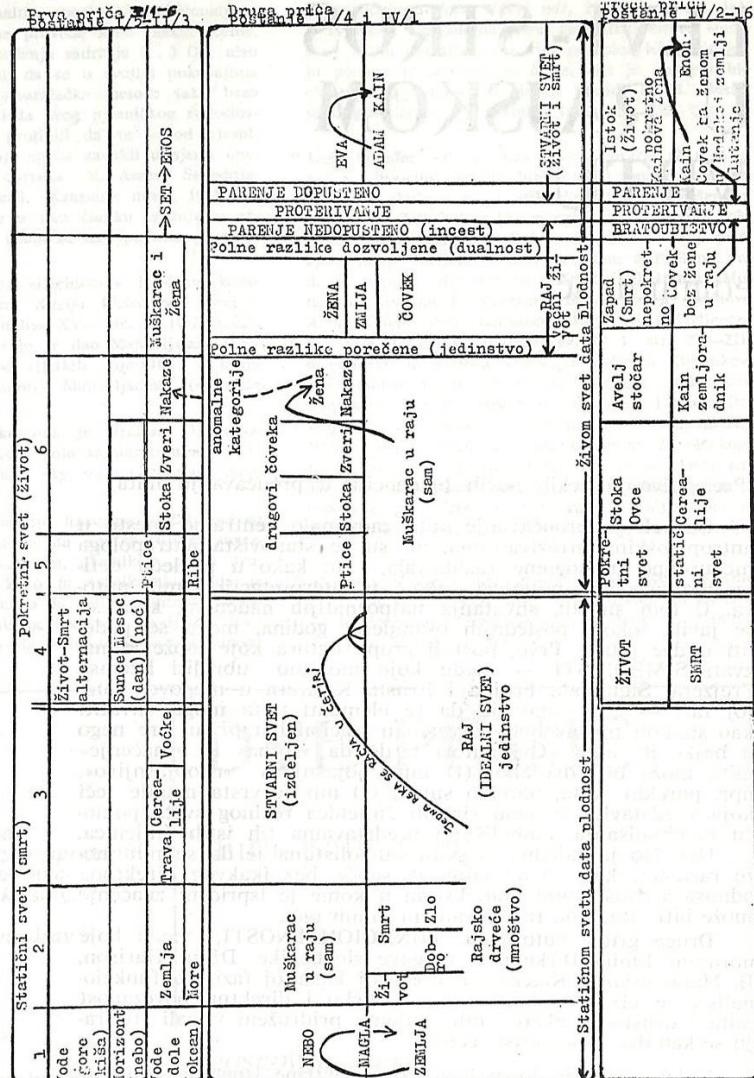
Prva stvar koja me je na to podstakla bila je činjenica da različite teorije, koje sam pomenuo, ističu različite aspekte priče o postanju, ili, bolje rečeno, ističu različite priče uopštice, s obzirom na to da, kao što je dobro poznato, u Starom zavetu postoje dve različite priče o postanju.

Simbolisti su naklonjeni priči koja se odnosi na rajske vrt. Frejzer i Frojd, kao i mnogi srednjovekovni umetnici, slažu se da jezgro priče sačinjava pitanje Eve, zmije i zabranjenog voća. S ove tačke gledišta izgleda da mit daje sasvim elementaran primer upotrebe faličke simbolike. Međutim, Frejzer daje i dublje opsevije, ukazujući da je Drvo saznanja dobra i zla, s koga je Evina jabuka, drugosmisleno određeno da bude Drvo smrti, koje stoji u opoziciji s drugim specijalnim drvetom — života. Osim toga, dok je Adamu i Evi bilo zabranjeno da jedu s Drveta smrti, nije im, bar u prvoj instanci, bilo zabranjeno da jedu s Drveta života (Prva knjiga Mojsijeva, II/17).

Funkcionalistički pristup bi bio potpuno drugačiji. Priča o sedmodnevnom nastajanju sveta davala bi mitsko opravdavanje sedmodnevnoj nedelji. Također, priča o postanju, na zaobilazan način, daje opravdavanje jevrejskih tabua zabeleženih u jedanaestoj glavi Treće knjige Mojsijeve.

Priča o postanju određuje da se sve žive stvari pripadaju veoma ograničenom broju precizno definisanih kategorija: ptice, ribe, stoka i nakaze. Slično tome, biljke su kategorisane kao trave, zatim, one koje daju plod u vidu semena (cerealije) i voćke. Dalje je određeno da je životinjama namenjena samo trava, dok su cerealije, voće i meso samih životinja isključivo namenjeni ljudskoj upotrebi (Prva knjiga Mojsijeva, I/29 i 30). Kao što je istakla Meri Daglas (Douglas, 1959), stvorenja klasifikovana kača »užasavajuća«, u jedanaestoj glavi Treće knjige Mojsijeve, upravo su ona koja narušavaju ove stroge kategorije. Na primer, vodena bića bez peraja, leteća stvorenja s četiri noge, životinje i ptice koje se hrane mesom i ribama, kao i određene životinje koje su isključene iz uobičajene upotrebe u ishrani, kao npr. psi i svinje.¹

Funkcionalističko tretiranje činjenica vodi ka ortodoksnoj tezi, po kojoj postoji vrlo bliska povezanost ideja koje se odnose na tabu, sveto i abnormalno (Radcliffe-Brown, 1952, pogl. VII).

Posle svega ovog može se konstatovati da se samo za prvi deo priče o postanju može reći da služi kao »povelja« u Malinovskijevom smislu. Drugi deo — priča o rajskskom vrtu — prosti kao da privlači simbolički pristup, dok funkcionalistima ne daje mogućnost za jasno izvođenje zaključaka. U stvari, ni simbolički, ni funkcionalistički pristup ne mogu se smatrati potpuno adekvatnim. I, jedan i drugi daju ponešto, ali ne i potpuni odgovor na pitanje o čemu, zapravo, govore prva četiri stihsna knjige Mojsijeve.

Međutim, ako primenimo Levi-Strosov stil analize, sve će izgledati potpuno drugačije. U tom slučaju, analiza će se ponovo vratiti na prva dva dela priče, da bi se ponovila i u trećem delu, koji govori o Kainu i Avelju. Kompleksni dijagram dat na shemi br. 2 služi da se izloži struktura. Na svakom koraku nailazimo potvrdu postojanja opozicije između kategorija, opozicija uz koje se javljaju i »medijacione« kategorije. Priča o sedmodnevnom stvaranju sveta, prikazana na gornjem delu dijagrama, može se analizirati na sledeći način:

Prva knjiga Mojsijeva I/1-5) nije na dijagramu): Svetlost odvojena od Mraka. Prvo uvođenje u koncept opozicija između kategorija; Nebo:Zemlja.

Prva knjiga Mojsijeva I/6-8 (prva kolona na dijagramu): Slatka voda koja se nalazi gore (plodonosna kiša) je u opoziciji sa Slanom vodom koja se nalazi dole (more). Medijacioni element je Horizont (nebo).

Prva knjiga Mojsijeva I/9 i 10 (druga kolona na dijagramu): More nasuprot Suvom (zemlji).

Prva knjiga Mojsijeva I/11 i 12 (treća kolona na dijagramu): Žitarice i Voćke posredovane Travom. To je ono što raste iz zemlje, ali mu je potrebna voda. Vrlo je značajno da su klasifikovane kao stvari »koje imaju seme u sebi«, i otuda su suprotstavljene stvorenjima kao što su Životinje i Ptice, koje se dele na muški i ženski rod.

Time je konačno kompletirano stvaranje statičnog, tj. mrtvog entiteta, i cela ova faza stvaranja je u opoziciji sa stvaranjem pokretnih, tj. živih stvari.

Prva knjiga Mojsijeva I/13—18 (četvrta kolona na dijagramu): Sunce i Mesec, koji se kreću, svrstani su u isti red kao i Horizont u koloni br. 1. Svetlost i Tama, koji su se javili na samom početku priče o postanju, u opoziciji, sada su prestavljeni kao alternative. To implicira da je i opozicija Život: Smrt takođe alternativa.

Prva knjiga Mojsijeva I/20—23 (peta kolona na dijagramu): Ribe i Ptice su živa bića koja odgovaraju opoziciji kategorija iz kolone br. 2, ali takođe čine i medijaciju opozicije Nebo: Zemlja i Slana voda: Slatka voda.

Prva knjiga Mojsijeva I/24 i 25 (leva polovina šeste kolone na dijagramu): Stoka, Zveri i Nakaze (tj. domaće, divlje i anomalne životinje) odgovaraju statičnoj trijadi iz kolone br. 3, ali nisu odgovarajuće postavljene. Samo je Trava postavljena tako da odgovara životinjama, jer je ostali deo kolone rezervisan za Čoveka (stih 29 i 30).

Prva knjiga Mojsijeva I/26 i 27 (desna strana šeste kolone): Završni akt stvaranja je simultano stvaranje Čoveka i Žene: »muško i žensko stvori ih.«

Celom sistemu živih stvorenja naloženo je da bude »plodan i reproduktivan«, ali nisu uboličeni sledeći problemi: život: smrt i incest: rađanje.

Priča koja sledi, o rajske vrtu, od samog početka direktno se obraćunava s pravim problemima, tj. upravo onim problemima koji su u prvoj verziji zaobideni. Opet počinjem s opozicijom kategorije Nebo: Zemlja, koja je ovde posredovana plodonosnom Maglom koja se podiže sa suve i neplodne zemlje (I Mojsije II/4—6). Ova tema se ponavlja tokom cele priče. Adam je stvoren od »praha zemaljskog« (stih 7), kao i životinje (stih 19). Reke koje ističu iz raja davale su plodnost svoju zemlji u realnom svetu. U stvari, u raju postoji samo jedna jedina reka koja se potom račva u mnoge reke realnog sveta. Na kraju, Eva, koja je sposobna da rađa, postaje od Adamovog rebra, a sam Adam nije u stanju da ima poroda (stih 22 i 23).

Opoziciju Nebo: Zemlja (kolona br. 1) prati opozicija Čovek: Vrt, dok i u samom vrtu postoje Drvo života i Drvo smrti (kolona br. 2, I Mojsije II/8 i 9). Treba istaći da je Drvo smrti nazvano »Drvo saznanja dobra i zla«, a takođe bi se moglo nazvati i »Drvo saznanja polnih razlika« i »Drvo saznanja logičkih kategorija«. Tema se ponavlja: izolovane, jedinstvene kategorije kao što su sâm čovek, sâm život, jedna reka, postoje samo u idealnom svetu, tj. u raju, dok se stvari u realnom svetu umnožavaju i razdvajaju tako da je čoveku potreban partner, tj. žena, a i život dobija svog partnera — smrt.

Druga živa bića stvorena su da čovek ne bi u raju bio usamljen. Te kategorije su: Stoka (domaće životinje), Ptice i Zveri (divlje životinje). Međutim, one ne mogu zadovoljiti čovekovu potrebu za sadruginom i zato je od Adamovog rebra stvorena Eva: »od istog su mesa« (kolone br. 5 i br. 6, I Mojsije II/18—24). Poređenje dve priče, u ovom trenutku, pokazuje da je Eva u raju, sa strukturalnog stanovišta, ista kategorija kao i »nakaze« u prvoj priči. Nakaze su bile anomalne u opoziciji »Stoka: Zveri«, dok je Eva anomalna u odnosu na opoziciju »Čovek: Životinja« i, konačno, »Zmija« (jedna od nakaza) je anomalna u odnosu na opoziciju »Muškarac: Žena«. Kao što se može videti iz sheme br. 3 i br. 1, postoji veoma bliska paralela s pričom o Edipu i Sfingi. Biblija ne precizira kog pola je zmija. Kod srednjovekovnih umetnika bila

P'	Q'	»zmijsko seme«	»seme žene«
Adam / Eva			
Kain / Avelj		(seme muškarca)	(muško dete)
R'	S'	X' (Y' je »ujedeno za petu«, tj. nakazno i nepotpuno) I Mojsije III/15.	Y'
P' / Q' = incest		ali P'+R' / Q'+S'= X' / Y'= opravданo neprijateljstvo = brak	
R' / S' = bratoubistvo			

Shema br. 3

je ženskog pola, Frojd je dokazivao da je muškog, a strukturalni dokazi ukazuju na hermafrodiske karakteristike.

Adam i Eve jedu jabuku, postaju svesni polnih razlika i tada im smrt postaje neminovalna. Eva nije zatrudnula sve do proterivanja iz raja (I Mojsije IV/1). Prokletstvo bačeno na zmiju zasljužuje posebnu pažnju (I Mojsije III/14 i 15). Propisano je neprijateljstvo između zmije i žene i između »zmijskog semena« i »semena žene«, koje je tek kasnije određeno kao muško: »ono će ti na glavu stajati, a ti ćeš ga u petu ujedati.«

Svako se sada može setiti Levi-Strosog gledišta da su autentični heroji veoma ubičajeno hromi (Lévi-Strauss, 1955). Zajista, čitava formula iz »knjige postanja« paralelna je s formulom iz mita o Edipu. Ako se »zmijsko seme« shvati kao »očevo seme«, dok se »žensko seme« shvati kao »muško dete«, onda se kletva odnosi na opoziciju između muškarca i žene i na neprijateljstvo između oca i sina. I to se može smatrati »poveljom« obvezivanja.

Na kraju možemo registrovati ukraško da priča o Kainu i Avelju ponavlja celu storiju. Opozicija između Kaina zemljoradnika i Avelja stočara isto je što i opozicija između prva tri i poslednja tri dana stvaranja sveta, tj. opozicija Statični svet: Živi svet. Kain mora da eliminiše svoga brata i zameni ga ženom izvršavajući naredbu da sterilni homoseksualni svet postane heteroseksualan i plodan (I Mojsije IV/17). Ovde se javljaju i neki posebni elementi. Za mrtvi svet koji postoji u raju kaže se da se nalazi zapadno od samog raja, dok je živi svet, nazvan Naidsko zemlja i »potucanje«, što je veoma značajno, lociran na istoku (I Mojsije IV/16). Osim toga, iako je Kain proklet zbog greha bratoubistva skoro identičnim rečima, kao i Adam zbog greha rodoskrvnuća (uporedi I Mojsije III/17—19. s I Mojsije IV/11—12), on je takođe određen kao sveta osoba čiji je život zaštićen. Kain je predak »latalica« — stočara, putujućih muzičara i putujućih kovača (I Mojsije IV/19—24) — predak raznih grupa koje poseduju određena znanja i vestine, i koje zato nisu uvršćene u sluge koje su van svih društvenih klasa.

Ja ne smatram da je ova vrsta »strukturalne analize« jedina ispravna procedura interpretacije mita. Izgleda mi da ocenjivanje ovakvog postupka kao interesantnog i stimulativnog zavisi od ličnog temperamenta onoga koji donosi ocenu. S druge strane, neko može pomisliti da »strukturalna analiza« više liči na madiocičarski trik. Za sebe mogu reći da pripadam prvima. Ono što sam ovde uradio moglo bi se oceniti kao ukazivanje da su sastavni elementi u nekim vrlo bliskim pričama srednji po obrascu kojeg, prethodno, mnogi nisu bili svesni. Bilo kako bilo, obrazac je tu. Ja ga misam izmislio, već sam jedino ukazao na njegovo postojanje. Od sada više nikao neće moći da čita prva poglavlja Knjige o postanju a da ove obrasce ne uzima u obzir. Nisam siguran da ova analiza ima bilo kakvu vrednost za antropologe, ali je sasvim izvesno da baca novo svetlo na misterioznu delatnost onoga što je Dirkem nazivao »kolektivna svest.«

Preveli: Vesna A. Kostić i Ivan Kovačević

NAPOMENE:

1 Teza da su tabuisane životinje uvek »anomalne«, sa stanovišta kategorija iz priče o postanju, ispravna je u velikom broju slučajeva, ali baš ne i u svim. Tako, meni nije sasvim jasno zašto bi kamila trebalo da bude anomalijska. Što se tiče tretiranja »nakaza« u Trećoj knjizi Mojsijevoj (XI/29—43), ono se delimično može shvatiti na osnovu sledećih činjenica. Tekst započinje nastajanjem da se »anomalone nakaze« odrede kao stvorenja koja izazivaju odvratnost ljudi. Kao takve navode se lasica, miš, kornjače, tvor, kameleon, gušter, puž, što bi vodilo logičnom zaključku da su sva stvorenja određena kao »nakaze« ab initio anomalna, a što je i eksplicitno rečeno u Prvoj knjizi Mojsijevoj (XI/41).

2 Kainov specifičan status zaštićene osobe bio je predmet ispitivanja i s funkcionalističke tačke gledišta (Schapera, 1955). Ja ovde isključivo razmatram strukturalnu paralelu između izbacivanja Adama iz raja, koje je praćeno Evinom trudnoćom (I Mojsije IV/1) i izbacivanje Kaina iz raja, koje je praćeno trudnoćom njegove žene (I Mojsije IV/16—17).

NAVOĐENA LITERATURA

DOUGLAS, M.
1959. *Leviticus XI. Lecture delivered at University College, London, England*, Unpublished. (Objavljeno u: M. Douglas, *Purity and Danger*, Routledge and Kegan Paul, London 1966. — prim. prev.)

LEVI-STRAUSS, C.
1955. The structural study of myth. In *Myth: A symposium*. T. A. Sebeok, Ed. *Bibliographical and Special Series of the American Folklore Society* 5. Indiana Univ. Press, Bloomington, Ind. (Prevedeno u: Cl. Lévi-Strauss, *Strukturalna antropologija*, Zagreb 1977. 213—239. — prim. prev.)

LEVI-STRAUSS, C.
1956. Structure et dialectique. In *For Roman Jacobson: Essays on the Occasion of his Sixtieth Birthday*: 289—294. Mouton, The Hague, Netherland. (Prevedeno u: Cl. Lévi-Strauss, *Strukturalna antropologija*, Zagreb 1977. 241—249. — prim. prev.)

LEVI-STRAUSS, C.
1958. *Anthropology Structurale*. Librairie Plon, Paris, France. (Prevedeno u: Cl. Lévi-Strauss, *Strukturalna antropologija*, Zagreb 1977. — prim. prev.)

MALINOWSKI, B.
1926. *Myth in Primitive Psychology*, Kegan Paul, London, England. (Prevedeno u: B. Malinowski, *Magija nauka i religija*, Beograd 1971, 90—128. — prim. prev.)

RADCLIFFE-BROWN, A. R.
1952. *Structure and Function in Primitive Society*, Chap. VII. Cohen and West, London, England.

SCHAPERA, L.
1955. The Sin of Cain, *Journal of the Royal Anthropological Institute* 85.

BELESKA O PISCU

Edmund Lič, britanski antropolog, profesor je na Univerzitetu i Kraljevskom koledžu u Kembriđu. Jugoslovenskoj publici poznat je kao autor monografije o Klod Levi-Strosu, koja je objavljena u ediciji »XX vek« 1972. godine. Osim knjige o Levi-Strosu (englesko izdanie 1970. god.), Lič je napisao i »The Political Systems of Highland Burma« (1954), »Pul Eliya« (1961), »Rethinking Anthropology« (1964) i »Culture and Communication« (1976). Autor je i mnogih članaka i studija u kojima se bavi primenom sopstvene varijante Levi-Strosovog strukturalizma na raznovrstan etnografski materijal. Smatra se jednim od začetnika britanskog naotrastrukturnizma. Članak »Lévi-Strauss in the Garden of Eden: An Examination of some Recent Developments in the Analysis of Myths« prvi put je objavljen u *Transactions of the New York Academy of Science*, Ser. II, Vol. XXIII, No. 4, (February 1961). Ponovo je publikovan u zborniku posvećenom Klod Levi-Strosu: E. N. Hayes-T. Hayes, Claude Lévi-Strauss. The Anthropologist as Hero, The M. I. T. Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1970.